

Jukka Salonen Onko miestä miekkaan katsominen?

Turun linnassa sijaitsevat suomen vanhimmat maalliset seinämaalaukset. Ulf Maalarina tunnettu taiteilija maalasi nykyisen portinvartijanhuoneen seinät komeilla ja värikkäillä kuvilla. Osa näistä on enää vain kalpeita varjoja, joista ei voi olla edes varma onko siinä kuvaa, vai näkeekö siinä vain ääriviivat koska tahtoo nähdä sellaiset. Mutta jäljellä on vielä runsaasti ihailtavaa: pyssymies, piru, köynnöksiä, sotilaita ja ritareita. Todennäköisesti tunnetuin kuva kaikista on Turun Linnan Rakastavaiset.

Turun linnan rakastavaiset-nimellä tunnettu seinämaalauksen lienee yksi tunnetuimpia kuvia suomen historiasta. Se esittää komeasti pukeutunutta pariskuntaa seisoskelemassa köynnösten muodostaman kaaren alla. Kuva löytyy monista koulukirjoista, populaarihistoriallisista teoksista sekä myös esimerkiksi kahvipussin kyljestä. Kuvaa esitellään turistiryhmille kovin romanttisissa tunnelmissa. Voimme kuulla kuvassa olevan rakastuneen aatelispariskunnan, ritari ja hänen neitonsa. Aateluudesta kertovat värikkäät ja uusimman muodin mukaiset vaatteet sekä miehen miekka.

Mutta kuvan voi nähdä toisinkin. En lähde purkamaan kuvan romanttisia rakenteita, niillä ei ole merkitystä muiden yksityiskohtien kannalta, mutta hahmojen aateluus on hyvinkin kyseenalaista. Mathias Roggin kirjasta *Landsknechte und Reisläufer: Bilder von Soldaten* näemme kymmeniä erilaisia piirroksia, maalauksia ja muita kuvia 1500-lukulaisista germaanisista palkkasotureista ja eteemme avautuu kovin tutun näköisiä pukukokonaisuuksia. Jos selaa kirjaa, tai muuta kuvälähdettä landsknecht-sotilaista, huomaa miehen vaatetuksen olleen samanlainen kuin aikakauden sotilaiden. Esimerkiksi Urs Graf *Kriegsrat* kuvassa vuodelta 1515 on kovin samannäköinen vaate kuin maalauksen miehellä. Samoin hyvinkin monella kuvien naisista on pääpiirteittäin samanlaiset vaatteet kuin seinämaalauksessa. Esimerkiksi Martin Weygelin *Die Landsknechtshur* (1560) ja Erhadr Schönin *Urschelein und Schuchknecht* (1530) näyttävät meille seinämaalauksesta tuttua naistenmuotia. Kuvan pariskuntaa ei siis välttämättä ole aatelinen. He voivat olla sotilas, tai todennäköisemmin upseeri, ja hänen vaimonsa, tai muodikkaita porvareita TAI aateliaisia. Sotilashenkiset vaatteet ovat läpi historian olleet muotia siviileillä samalla tavalla kuin nykyäänkin. Kuvan miehen vaatteet ovat räikeydestään ja isosta hatusta huolimatta 1500-luvun alkupuolen saksalaisalueilta tulevien landsknecht-palkkasoturien perusvaatteita. Vaatetus kertoo kuitenkin parin varakkuudesta.

Miehen ritarius on taas hyvinkin kyseenalainen tulkinta nykyisten näkemysten sekä sotahistoriallisen tiedon puitteissa. Miehen miekan kerrotaan kertovan hänen ritariudestaan. En usko tämän kuitenkaan olevan totuttuudenmukainen tulkinta. Hänellä on miekka, mutta kysymys onkin: minkälainen miekka?

Herran ase on nimenomaan saksalaisten palkkasotureiden käyttämä katzbalger-mallinen lyhyt miekka jonka tarkoitus oli toimia lyhyenä lyömäaseena vihollisen päästyä hilparien tehokkaan käyttöetäisyyden alle, sekä toimia henkilökohtaisena puolustusvälineenä. Katzbalgerin voisi sanoa olevan yhtä ritarillinen kuin moderni machete-viidakkoveitsi. Jos mies olisi ritari, hänellä olisi

todennäköisemmin pitkäteräinen miekka, jonka kahva sallisi sekä yhden että kahden käden käytön, tehden siitä erinomaisen aseensa niin maassa kuin hevosen selästäkin taistelemaan. Pitkäteräinen miekka oli ase, jonka käyttö vaati taitoa - eli vapaata aikaa harjoitteluun - eikä ase jota kantoi jokainen mies armeijassa. Samaa ritariuden puutetta kielivät miehen jalat: häneltä puuttivat kultaiset kannukset. Miekka saattoi olla kenellä tahansa, jolla oli rahaa sellainen ostaa, mutta kultaiset kannukset olivat ritariuden merkki. Miehen jaloissa komeilevat vain, toki viimeisen muodin mukaiset, lehmänturpakengät.

Kirjoituksen tarkoitus ei ole olla virheitä osoittava tai tuomitseva. Seinämaalauksen on tulkittu kauan sitten, eikä tulkitsija varmaankaan ollut keskiaikaisiin sodankäyntivälineisiin erikoistunut. Etenkin miekan tunnistaminen johonkin tiettyyn alalajiin kuuluvaksi vaatii harrastuneisuutta. Ajatuksena on herättää enemmän keskustelua museoiden perusnäyttelyiden tietojen päivittämisestä. Uskon, että päivitettävää olisi useammankin museon yleisömaterialissa miltei tahansa aikakaudelta. Historian tutkimuksessa uudet löydöt ja tiedot muokkaavat teorioitamme jatkuvasti. Uuden tiedon pitäisi muokata myös museoiden yleisölleen antamaa informaatiota yleisölle. Tätä artikkelia kirjoittaessani törmäsin väitteeseen, että maalauksen tekoaikana oli aateluuden käsite vasta muokkaantumassa pohjoisessa. Joten onko käyttämäni termi ”aateli” ollenkaan korrekti? Vai peräti anarkronismi? Toimikoot tämän viimeisenä esimerkkinä siitä, että kaikkia tulkintoja voi aina muokata, parantaa sekä tuoda uuden tutkimuksen tasolle.

Kirjoittaja opiskelee kulttuurihistoriaa Turun yliopistossa. Hänellä on liian paljon kahvia mutta ei tarpeeksi miekkoja.

Lähteet:

- Miller Douglas: The landsknechts.
- Oakeshott Ewart: A knight and his weapons. A knight and his armor. Records of the medieval sword. The archaeology of weapons.
- Richards John: Landsknecht soldier 1486-1560.
- Rogg Mathias: Landsknechte und Reisläufer: Bilder von Soldaten.